

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2014/76
Karar Sayısı : 2014/142
Karar Günü : 11.9.2014

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Tokat İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 25.4.2006 günlü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 44. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendi ile (3) ve (4) numaralı fıkralarının Anayasa'nın 36. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Davalıların tebligata yarar açık adreslerinin bildirilmesi istemiyle davacı tarafından Nüfus Müdürlüğüne yapılan başvurunun reddedilmesi üzerine açılan davada, Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bulan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“... ”

Avukatlık mesleğini icra etmekte olan davacı ... tarafından, Turhal Asliye Hukuk Mahkemesinde davacı vekili sıfatıyla takip ettiği E:2013/607 sayılı davada davalıların adresini mahkemeye bildirmesi için anılan Mahkeme tarafından kesin süre verilerek bu süre içerisinde eksikliğin tamamlanmaması halinde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği hususunun bir muhtıra ile bildirilmesi üzerine, davalıların adres bilgisini öğrenmek için davacı tarafından yapılan başvurunun reddine ilişkin Zile Kaymakamlığı İlçe Nüfus Müdürlüğü'nün 27.09.2013 tarih' ve 3142 sayılı işleminin iptali istemiyle ZİLE KAYMAKAMLIĞI'na karşı açılan davada, önceden belirlenerek taraflara bildirilen 28.02.2014 günlü duruşmaya davacı ...'ın geldiği; davalı idareyi temsilen gelen olmadığı görüldü. Gelen tarafa usulüne uygun söz hakkı tanınıp açıklamaları dinlendikten sonra duruşmaya son verildi. Davacı tarafından, dava dilekçesi içeriğinde belirtilen Anayasa'ya aykırılık iddiası ve dava dosyası incelenerek işin gereği görüldü:

T.C. Anayasası'nın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36. maddesinde; “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.” hükmü, 152. maddesinde ise, “Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnemenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır...Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.” hükmü yer almaktadır.

T.C. Anayasasının 90/5. maddesinde yer alan usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmünde olduğuna ilişkin düzenlemeye

istinaden kanun hükmünde olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde "Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir." hükmü yer almaktadır.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun nüfus kayıt örneğini almaya yetkili olanları düzenleyen 44. maddesinde; "(1) Nüfus kayıt örneklerini;

a) Bakanlık,

b) Dış temsilcilikler,

c) Asker alma işlemleri için Milli Savunma Bakanlığı,

ç) Adli makamlar,

d) Adli işlemlerle sınırlı olmak üzere kolluk kuruluşları,

e) Evlenme işlemleri için evlendirme işlemi yapmaya yetkili olanlar,

f) Ölüm işlemleri için resmî sağlık kuruluşları,

g) Kaydın sahipleri veya bunların eşleri ile veli, vasi, alt ve üst soyları ya da bu kişilere ait vekillik belgesini ibraz edenler,

Nüfus müdürlüklerinden doğrudan almaya yetkilidirler.

(2) Birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan kurumlar ve tüzel kişiler, yazılı olarak başvurmak ve istem nedenini açıkça belirtmek suretiyle Bakanlık veya mülki idare amirinin emri ile nüfus kayıt örneğini alabilirler. Bakanlık bu madde hükümlerini işletmek üzere Kimlik Paylaşımı Sistemi kurar.

(3) Yerleşim yeri adresi ve diğer adres bilgilerinin verilmesi kişinin rızasına bağlıdır.

(4) Birinci fıkranın (g) bendinde sayılan kişiler dışında kalan üçüncü şahıslar medeni hal bilgisi dışında bir kişinin nüfus kaydına ilişkin örnek veya bilgi alamazlar." hükmü yer almaktadır.

Dava dosyasının incelenmesinden, avukatlık mesleği icra etmekte olan davacının, müvekkili olan kişiler adına Turhal Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı tapu iptali, tescil, tazminat ve ihtiyati tedbir istemli E.2013/607 sayılı dava dosyasında, davalı konumunda bulunan kişilerin dava dilekçesinde belirtilen adreslerine yapılan tebligatların iade edilmesi üzerine anılan Mahkeme tarafından davacıya çıkarılan muhtıra ile; "davalıların tebligata yarar açık adreslerini bildirmek üzere 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 119/2. maddesi uyarınca bir haftalık kesin süre verildiği, bu süre içerisinde eksikliğin tamamlanmaması halinde davanın açılmamış sayılacağına karar verileceği" hususunun ihbar edildiği, davacı tarafından, anılan Mahkeme muhtırası da eklenmek suretiyle davalıların tebligata yarar açık adreslerinin tarafına bildirilmesi istemiyle Zile Kaymakamlığı İlçe Nüfus Müdürlüğüne başvuruda bulunulduğu, anılan başvurunun 5490 sayılı Kanunun 44. maddesi (g) bendi ile aynı maddenin 3. ve 4. fıkralarında yer alan düzenlemeler gereğince, istemiş olduğu belgeler için vekillik belgesi

sunulmadığı gerekçesiyle reddedilmesi üzerine bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun dava dilekçesinde bulunması gereken hususları düzenleyen 119. maddesinin (b) bendinde, "davacı ile davalının adı, soyadı ve adreslerinin yer aldığı, aynı maddenin 2. fıkrasında "Birinci fıkranın (a), (d), (e), (f) ve (g) bentleri dışında kalan hususların eksik olması hâlinde, hâkim davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması hâlinde dava açılmamış sayılır." düzenlemesi yer almaktadır.

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesinde "Avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir." hükmü; 2/3. maddesinde ise, "Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundadır. Kanunlarındaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdür." düzenlemesi yer almaktadır.

Uyuşmazlık konusu olaya uygulanan ve yukarıda metnine yer verilen yasal düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesinden, uyumalılıkta uygulanan hüküm olan Nüfus Hizmetleri Kanununun 44. maddesinin birinci fıkrasında nüfus kaydı almaya yetkili kişiler arasında 1136 sayılı Kanun uyarınca kamu hizmeti ifa eden ve kamu kurumlarından her türlü bilgi ve belge edinmeye yetkili olan avukatların yer almadığı; aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca kurulan kimlik paylaşım sisteminin ise kamu kurumlarının ve bankaların erişimine açık olduğu halde, avukatların anılan sistemden de yararlanmadığının anlaşıldığı; 6100 sayılı Kanunda yer alan düzenleme sonucunda taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı hukuk davalarında ilgililerince tarafların adreslerinin mahkemeye sunulmaması durumunda davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğinden, ilgililerin yargı mercileri önünde davacı vekili olarak iddia haklarının engelleneceği açıktır.

Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenmiş olan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birisi mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, uyumalılık hakkında nihai ve icra edilebilir karar verecek bir yargı mercii önüne uyumalılığı götürme hakkı olarak tanımlanabilir. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı aynı zamanda mahkemeden esasa yönelik icra edilebilir bir karar almaya da içerir. Dava açılmasına herhangi bir engel olmamakla birlikte, mahkemeden esasa yönelik icra edilebilir bir karar almaya engel olan durumların varlığı halinde mahkemeye erişim hakkından söz edilemez.

Somut olayda, sunumu kamu hizmeti niteliğinde olan avukatlık mesleğini icra eden davacının, Turhal Asliye Hukuk Mahkemesi'nin E:2013/607 sayılı dosyasını vekil sıfatıyla takip ettiği süreçte, başka türlü tespit imkanının olmaması nedeniyle, anılan davada davalı olarak gösterilen şahısların tebligata elverişli adres bilgilerini Zile İlçe Nüfus Müdürlüğü'nden talep etmesi sonucunda anılan idarece 5490 sayılı Kanun'un 44. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendi ile 3. ve 4. fıkraları gerekçe gösterilmek suretiyle reddedilmesi davacının mahkemeye erişim hakkının ihlali niteliğindedir. Zira davacının bahsi geçen talebinin reddi sonucunda vekil sıfatıyla takip ettiği davada esasa yönelik icra edilebilir bir karar elde etme imkanı ortadan kalkmıştır. Avukatların, vekil sıfatıyla takip ettikleri davalarla ilgili olmak ve bu durumu ispatlamak şartıyla, takip ettiği davalarla ilişkili olan kişilerin adres bilgilerini nüfus müdürlüklerinden temin edebilmelerinin önünde engel olan 5490 sayılı Kanun'un 44. maddesi kapsamına alınmamış olması (eksik düzenleme) davacının mahkemeye erişim hakkının ihlali sonucunu doğurmaktadır.

Bu durumda, davacının mahkemeye erişim hakkının ihlali sonucunu doğurmuş olan 5490 sayılı Kanun'un 1. fıkrasının (g) bendi ile 3. ve 4. fıkraları, eksik düzenleme nedeniyle, Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olup iptal edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak; 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 44. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde yer alan "Kaydın sahipleri veya bunların eşleri ile veli, vasi, alt ve üst soyları ya da bu kişilere ait vekillik belgesini ibraz edenler," hükmü ile aynı maddenin 3. ve 4. fıkralarında yer alan "Yerleşim yeri adresi ve diğer adres bilgilerinin verilmesi kişinin rızasına bağlıdır. Birinci fıkranın (g) bendinde sayılan kişiler dışında kalan üçüncü şahıslar medenî hal bilgisi dışında bir kişinin nüfus kaydına ilişkin örnek veya bilgi alamazlar." düzenlemelerinin, Anayasanın 36. maddesinde ifadesini bulan hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkına aykırılık taşıdığı kanısına varıldığından, anılan hükümlerin eksik düzenleme nedeniyle iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılanma Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesi gereği bu karara ilişkin tutanağın onaylı örneği ile dava dilekçesi ve dosya içeriği diğer belgelerin onaylı örneklerinin dizi listesine bağlanarak Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine, Anayasa Mahkemesi'nce karar verilinceye kadar, başvurunun Anayasa Mahkemesi kaydına alındığı tarihten itibaren 5 ay geçmemek kaydıyla, dava dosyasının geri bırakılmasına, kararın taraflara tebliğine, 28.02.2014 tarihinde oy birliği ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

Kanun'un itiraz konusu bent ve fıkraları da içeren 44. maddesi şöyledir:

"Nüfus kayıt örneğini almaya yetkili olanlar

MADDE 44 - (1) Nüfus kayıt örneklerini;

- a) Bakanlık,
- b) Dış temsilcilikler,
- c) Asker alma işlemleri için Milli Savunma Bakanlığı,
- ç) Adli makamlar,
- d) Adli işlemlerle sınırlı olmak üzere kolluk kuruluşları,
- e) Evlenme işlemleri için evlendirme işlemi yapmaya yetkili olanlar,
- f) Ölüm işlemleri için resmî sağlık kuruluşları,

g) Kaydın sahipleri veya bunların eşleri ile veli, vasi, alt ve üst soyları ya da bu kişilere ait vekillik belgesini ibraz edenler,

nüfus müdürlüklerinden doğrudan almaya yetkilidirler.

(2) Birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan kurumlar ve tüzel kişiler, yazılı olarak başvurmak ve istem nedenini açıkça belirtmek suretiyle Bakanlık veya mülki idare amirinin emri ile nüfus kayıt örneğini alabilirler. Bakanlık bu madde hükümlerini işletmek üzere Kimlik Paylaşımı Sistemi kurar.

(3) Yerleşim yeri adresi ve diğer adres bilgilerinin verilmesi kişinin rızasına bağlıdır.

(4) Birinci fıkranın (g) bendinde sayılan kişiler dışında kalan üçüncü şahıslar medeni hal bilgisi dışında bir kişinin nüfus kaydına ilişkin örnek veya bilgi alamazlar.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

Başvuru kararında, Anayasa'nın 36. maddesine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN ve M. Emin KUZ'un katılımlarıyla 22.4.2014 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ömer DURAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu, bu hakkın kapsamının mahkemeye erişim hakkını da içerdiği, avukatlığın kamu hizmeti ve serbest bir meslek olduğu, itiraz konusu kurallarda kamu hizmeti ifa eden ve kamu kurumlarından her türlü bilgi ve belge edinmeye yetkili olan avukatlara yer verilmeyerek eksik düzenleme yapıldığı, bu durumun ise hukuk davalarında uygulanan taraflarca getirilme ilkesinin uygulanmasını güçleştirdiği, böylelikle hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının kısıtlandığı belirtilerek kuralların, Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kurallarda, nüfus kayıt örneklerinin; kaydın sahipleri veya bunların eşleri ile vasi, alt ve üst soyları ya da bu kişilere ait vekillik belgesini ibraz edenlere verilebileceği, sayılan kişiler dışında kalan üçüncü şahısların, medeni hâl bilgisi dışında, bir kişinin nüfus kaydına ilişkin örnek veya bilgi alamayacağı ve nihayet yerleşim yeri ve diğer adres bilgilerinin verilmesinin ilgili kişinin rızasına bağlı olduğu düzenlenmektedir.

Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesinin birinci fıkrasında, “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.” denilerek yargı mercilerine davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir

uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir.

Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Hak arama özgürlüğü demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarından biri olup tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alınmalıdır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen hâkimin davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre vermesi ve bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması hâlinde davanın açılmamış sayılacağı yönündeki kural, yerleşim yeri adresinin dava dilekçesinde hiç gösterilmemesi durumuna ilişkindir. İtiraz konusu kurallarda ise genel olarak nüfus kayıtlarının verilmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bu durumda, 6100 sayılı Kanun'un 119. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile itiraz konusu kurallar arasında doğrudan doğruya bir bağlantı ya da neden-sonuç ilişkisinin bulunmadığı açıktır.

Diğer taraftan, davacı, davalının yerleşim yeri adresini bulamadığı ya da bilemediği takdirde mahkeme aracılığıyla resmi kurumlardan adres araştırması yapılmasını isteyebileceği gibi ilanen tebligat başta olmak üzere Tebligat Kanunu'nun ilgili hükümlerinden de faydalanabilecektir. Bir başka ifadeyle, böyle bir durumda, davacının davalının yerleşim yeri adresini itiraz konusu kurallarda öngörülen yol dışında elde edebileceği başka yollar bulunduğundan, davanın sırf bu nedenle reddedilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla, itiraz konusu kurallardaki düzenlemenin hak arama özgürlüğünü ve adil yargılanma hakkını daraltan ya da ortadan kaldıran bir niteliği bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kurallar Anayasa'nın 36. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

25.4.2006 günlü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 44. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendi ile (3) ve (4) numaralı fıkralarının Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE, 11.9.2014 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkanvekili
Serruh KALELİ

Başkanvekili
Alparslan ALTAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Zühtü ARSLAN

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN